

סימן ג'

אישה נשואה שנתנה מתנה לבנה

המקרה: לזוג מסוים היה בן שהיו לו קשיי פרנסה, ביקשה האישה מבעלה שהם יתמכו באותו בן בצורה נדיבה, אך האב התנגד לכך בתואנה שאינו רוצה לשנות את אחד הבנים משאר האחים. לאישה היה קשה לראות במצוקתו הכלכלית של בנה, והיא העבירה לו, שלא בידיעתו של בעלה, חלק מהכסף שקיבלה בתור גנת במשך תקופה ארוכה.

השאלה: לאחר זמן, התעוררו האישה והבן לשאול אם הדבר מותר על פי ההלכה?

א. היוב מזונות לאישה

תשובה: הגמרא בכתובות (מ"ז ע"ב) אומרת, שאדם מחויב לזון את אשתו, וכנגד המזונות שהוא זן אותה היא מביאה לו את מעשה ידיה. אך כיון שהתקנה נתקנה לטובתה, היא יכולה לוותר עליה ולומר "איני ניזונת ואיני עושה", כלומר: אין אני רוצה ממך מזונות, ואין אני מביאה לך את המשכורת שלי.

מה הדין, באשה שעובדת מעבר למה שהיא מחויבת?

מין השו"ע (אה"ע סימן פ' סעיף א') כותב: "מעשה ידיה לבעלה כיצד? הכול כמנהג המדינה מקום שדרכן לארוג אורגת לטוות טווה... ואם לא היה דרך אנשי העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה אלא לעשות בצמר בלבד משקל חמש סלעים".

כיום, פסקו גדולי הדיינים שאין מודדים לפי תפוקה, אלא לפי שעות עבודה סטנדרטיות במשק, דהיינו 40 שעות שבועיות. ואם כן, הבעל יכול לכפות את אשתו לעבוד כך. אך אם היא עובדת, לדוגמה, שלוש שעות ביום בטיפול בילדים, בניקיון, בבישול, וכיו"ב, היא יכולה לקזז את עבודות הבית משעות העבודה, כך שבסך הכול היא צריכה לעבוד 40 שעות שבועיות בסך הכול.

ב. אישה העושה יותר משיעור חיובה

אך מה הדין, אם האישה רוצה להוסיף ולעשות מעבר למה שהיא מחויבת, כמו שמצוי מאד כיום שנשים רבות עובדות משרה מליאה, בנוסף לעבודות בית רבות ומגוונות?

הגמרא בכתובות (ס"ו ע"א), דנה באשה שאומרת לבעלה "קונם מה שאני עושה לפיך". דעת תנא קמא, שהנדר לא חל כלל, משום שהיא משועבדת לו, ולכן אין הוא צריך כלל להפר את הנדר. אך רבי עקיבא אומר, "יפר, שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו", כלומר אולי היא תעבוד יותר ממה שהיא צריכה. ומבאר הגמרא, שנחלקו ב"העדפה שעל ידי הדחק", כלומר מה שהיא הרוויחה על ידי שדחקה את עצמה: דעת תנא קמא, שגם מה שהאישה מתאמצת לעבוד יותר ממה שהיא צריכה הולך לבעלה, כי כך תיקנו שכל מעשה ידיה מגיע לבעלה תחת מזונותיה. אך רבי עקיבא סבר שאם עובדת יותר ממה שהיא צריכה, הכסף שייך לה ולכן הוא צריך להפר לה את הנדר, כי אם לא יפר יהיה אסור לו ליהנות מכל הרווחים הנותרים שהרוויחה.

ג. כאשר האישה מפרנסת את המשפחה

מה הדין באישה שהיא המפרנסת של המשפחה (כגון שהבעל אברך)?

המהרי"ט (ח"ב, חו"מ סי' סז) כותב, על אותם נשים "שהמה גבירות ונכנסות בחצרות שרי מלכות וטירותם, והמה כאניות סוחר להביא טרף לביתם ומכלכלים את בעליהם זה כמה שנים, ומפרי ידיהם עשתו גם גברו חיל עושר ונכסים" – ופוסק שבמקרה כגון זה מעשה ידיה שלה.

כעין זה מובא מעשה בירושלמי ביבמות (פ"ד הי"ב), במשפחה שהיו בה שלוש עשרה אחים, ומתו שנים עשר מהם בלא בנים, ונשאר אח אחד. באו נשי האחים שמתו לפני רבי, וביקשו להתייבם כולן לאותו אח שנשאר בחיים. אמר לו רבי: לך תייבם אותם, אמר לו האח: אין לי אפשרות לפרנס את כולן. אמרו הנשים: אנחנו נקבל על עצמנו שכל אישה תפרנס את כל הבית במשך חודש, כך ששנים עשר הנשים יפרנסו את הבית במשך שנים עשר חודשי השנה. ואת חודש העיבור, רבי קיבל על עצמו לפרנס את המשפחה, וגם התפלל עליהם שיהיו להם ילדים. לאחר

שלוש שנים, באו לפני רבי עם שלושים ושישה ילדים, כלומר שכל אישה ילדה בן בכל שנה. נעמדו כל המשפחה לפני ביתו של רבי, שאל אותם רבי לשם מה באתם, וענו לו: אתה הבטחת שתפרנס אותנו בחודש העיבור, ובאמת רבי פרנס את כל המשפחה במשך חודש העיבור.

ובמשנה למלך (פכ"א מהל' אישות ה"א) חלק על דברי המהרי"ט, ודנו האחרונים בדבר. ולמעשה, יכולה האשה לומר "קים לי" כדעת המהרי"ט.

ד. לדינא - בעניין העדפה ע"י הדחק

עכ"פ, לעניין "העדפה על ידי הדחק", פסק השו"ע (שם) כדעת תנא קמא, שגם ההעדפה הולכת לבעל, וכן דעת הרי"ף. אך רבינו חננאל פסק כרבי עקיבא שההעדפה לעצמה.

וכתב הב"ח, שבמדינות אלו נוהגים שלא להוציא מיד האישה העדפה שעל ידי הדחק. כלומר, למרות שהשו"ע פסק שההעדפה הולכת לבעל, וגם הרמ"א לא השיג עליו, כתב הב"ח שהמנהג אינו כך, והובאו דבריו בחלקת מחוקק ובבית שמואל והסכימו עמו.

וכתב החזון איש, שכך היה המנהג במקומו של הב"ח, אך לדינא כיוון שרבותינו בעלי השו"ע פסקו לא כך, אין לנהוג כך.

אך אעפ"כ כתב הבית מאיר, ההפלאה, ועוד מאחרוני זמננו, שבאמת פשט המנהג כדברי הב"ח, ואף ניתן לומר "קים לי" כדעתו.

מנהג הספרדים אינו ברור, כי מחד הספרדים פוסקים תמיד לפי מרן שו"ע, אך אם יש מנהג כנגד שו"ע הולכים לפיו. נמצא, שבמקרה שלנו אם המנהג שהרווחים הנותרים הולכים אליה, אז האישה שעבדה יותר ממה שהיא צריכה זוכה בכסף, ובייחוד שסביר להניח שהיא עבדה יותר מ-40 ש"ש, בצירוף עבודתה ועבודות הבית השונות. וכיוון שהכסף הנותר שלה, היא יכולה לתת אותו לבן שלה. ייתכן שאין ראוי שהיא תעשה כן בלא ידיעתו של בעלה, אך לפי עיקר הדין הכסף שלה.

אמנם הבית שמואל כותב בשם התוספות והמרדכי, שבכסף ששייך לה לוקחים בהם קרקע והוא אוכל פירות. כלומר, גם תוספת הרווחים שהולכים אליה, מוגדרים

כנכסי מלוג. בנכסי מלוג גוף הנכס, הקרן, שייך לאישה והרווחים הולכים לבעל. הטעם הוא, שחכמים תיקנו שהבעל מחויב לפדות את אשתו מן השבי, וכנגד זה הם תיקנו שהוא זוכה בפירות הנכסים שלה. ואם כן, אומר הבית שמואל, גם הכסף שהאישה מרוויחה יותר ממה שהיא צריכה דינו כנכסי מלוג.

ובאמת זו מחלוקת בין שני התירוצים בתוספות בכתובות (נ"ט ע"ב), והב"ש פוסק כתירוץ השני שם.

ולפי זה יוצא, שאין האישה יכולה להעלים את כל תוספת הכסף שמרוויחה, כי היא צריכה לתת את הפירות מהכסף לבעלה, כפי דברי הבית שמואל.

ה. נישול הבעל מהירושה

אמנם, לכאורה נראה שאין היא צריכה לעשות כן, כפי שיבואר.

מה הדין באישה שהתחתנה, והעלימה מבעלה שיש לה נכסים מסוימים או חשבון בנק סודי?

השו"ע (אה"ע סי' צ' סעי"א) פסק, שבמקרה כזה לא תיקנו חכמים שהבעל זוכה בפירות. ולפי זה יוצא, שכיוון שהבעל לא יודע מהרווחים, אין הבעל זוכה בפירות. אמנם כותב שם השו"ע, שלכתחילה אסור לה להעלים ממנו, ולמכור את הנכסים שהעלימה. וביאר הבית שמואל (סקמ"א), שכיוון שהבעל יורש את אשתו, נמצא שהיא במכירתה מפקיעה אותו מירושתה.

ואם כן יוצא, שאסור היה לאותה גננת לתת את הכסף לבנה, כי היא מנשלת את בעלה מהירושה.

אבל הבית מאיר חולק על הבית שמואל, וכותב שתוספת הרווחים מוגדרת כנכסי מלוג, וכיוון שזו מחלוקת בין תירוצי התוספות, יכולה האישה לומר 'קים לי' כדעת התירוץ הראשון שאין הבעל זוכה בנכסים,

ונמצא לפי דברי הבית מאיר, שלא ניתן להוציא ממנה את הכסף שהרוויחה.

אך בכל זאת אין ראוי לעשות כן, משני טעמים: א. משום שלום בית – "איזוהי אישה כשירה שעושה רצון בעלה". ב. אם האישה ספרדייה, לפי השו"ע מותר

הרווחים הולך לבעל, כל עוד שלא התברר לנו שיש מנהג הפוך כנגד שו"ע, ולכן אין לה לעשות כן.

ו. סיכום

לכתחילה אין לאישה לעשות כן, אך לאחר שכבר נתנה אין היא צריכה להחזיר לבעלה את הכסף.